

Zapadna Slavonija uoči i u Domovinskom ratu do studenoga 1991. godine

ĐURO ŠKVORC

Varaždinska 34A
HR-48260 Križevci

Izvorni znanstveni članak
Original scientific paper

Primljeno/Received: 10. 10. 2009.
Prihvaćeno/Accepted: 05. 11. 2009.

Rad na temelju arhivskog gradiva, literature i tiska obrađuje događanja u zapadnoj Slavoniji uoči i početkom Domovinskog rata do studenoga 1991. godine. Pozornost je poklonjena pobuni srpskog stanovništva u zapadnoj Slavoniji, osvajačko-napadnim operacijama JNA i konsolidiranju hrvatske obrane.

Ključne riječi: Domovinski rat, zapadna Slavonija, srpski pobunjenici, 32. korpus, 5. banjalučki korpus, Okučani, krizni štabovi, ustrojavanje postrojbi.

1. Uvod

Promjene koje su nastale padom Berlinskog zida 1989. godine nisu zaobišle niti prostore na kojima su obitali Hrvati. Hrvatski narod živio je tada najvećim dijelom u SR Hrvatskoj, a manjim dijelom u SR Bosni i Hercegovini, SR Srbiji (Vojvodina) i SR Crnoj Gori. Navedene republike bile su u sastavu SFRJ.¹

Dugogodišnje gomilanje i nerješavanje političkih, gospodarskih, nacionalnih i ostalih problema vodilo je SFRJ u kolaps, iz kojeg se nije mogla izvući.

Potiskivana kriza na vidjelo je izašla nakon Titove smrti 1980. Obilježili su je kosovski događaji 1981. i 1989., teška gospodarska situacija, jačanje velikosrpskog nacionalizma, raspad SKJ-u, višestranački izbori, uspostava demokratske vlasti, neuspjeli pregovori šestorice predsjednika o novom obliku zajedništva te raspad JNA.

Nakon provedenih višestranačkih izbora, u travnju 1990. godine, u SR Hrvatskoj je pobijedio HDZ i konstituirana je nova demokratska vlast na čelu s dr. Franjom Tuđmanom.

Nova vlast je od samog početka bila na udaru velikosrpske politike Slobodana Miloševića, a u Hrvatskoj od njegova slijednika Jovana Raškovića, predsjednika SDS-a.

Nova demokratska vlast u Hrvatskoj, od strane srpskih političara ali i dirigiranih srpskih medija, optuživana je da nad Srbima priprema genocid.

Generalštab OS SFRJ poduzima niz akcija iz područja propagandno-psihološkog rata, ne libeći se, pritom, krađe opreme i naoružanja bivše teritorijalne obrane Hrvatske.² Time je, prije konstituiranja Sabora i uspostave nove vlasti, razoružan hrvatski narod i Hrvatska. Uz to, JNA je time razbila službeni koncept ONO-a, jer je, uz JNA, TO bila ravnopravna sastavnica OS SFRJ.

¹ Hrvatska je u jugoslavenskoj državnoj zajednici bila 73 godine, s prekidom od 4 godine u vrijeme Nezavisne Države Hrvatske (NDH), a u komunističkom društvenom i političkom sustavu provela je 45 godina.

² Procijenivši da je hrvatski narod izborom HDZ-a na prvim slobodnim višestranačkim izborima u travnju 1990. u Hrvatskoj odabrao put prema suverenosti, JNA je do 22. svibnja oduzela oružje TO SRH i pohranila ga u svoja skladišta. Oduzimanje oružja obrazložila je time da je to napravljeno "radi sigurnog smještaja i čuvanja naoružanja i municije Teritorijalne obrane." MORH / M 4: SSNO, GŠ OS SFRJ, Str. pov. br. 19-1 od 14. 5. 1990., Komandi 1., 3. i 5., VO, VPO, i RV i PVO, Naređenje., u: Davor Marijan, Smrt oklopne brigade Prilozi za istraživanje rata za Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu, Zoro, Zagreb, 2002., Prilozi: dokument br. 1., str. 246.

Oduzimanje oružja TO pratile su organizacijsko-ustrojbene promjene u 1. i 5. VO i VPO³ te razrada novih planova o ponašanju u izvanrednim prilikama.⁴

Da bi se izvanredne mjere mogle uvesti trebala je postojati suglasnost republika i Predsjedništva SFRJ. Iako takve suglasnosti nije bilo, JNA je nakon dolaska HDZ-a na vlast poduzela mjere u 5. VO vezane uz izvanredne prilike.⁵

Kriza u Republici Hrvatskoj počela je pobunom hrvatskih Srba u ljeto 1990. godine. Središte pobune bio je Knin. Kninski policajci srpske nacionalnosti 3. srpnja 1990. odbili su poslušnost MUP-u RH.⁶ Plašeci srpski narod novom hrvatskom vlašću da je ustaška, pobunjeni Srbi organizirali su na području Knina straže sa

zadaćom sprečavanja upada "ustaša". Istovremeno, sve pokušaje od strane hrvatskih vlasti za smirivanjem su odbacivali.⁷ Vlastima u Zagrebu bilo je jasno da se u Kninu i okolici širi pobuna. Odlučeno je da se iz svih policijskih postaja u kojima je srpska pobuna bila moguća izvuče oružje pričuvnog sastava policije. To je djelomično uspjelo policiji koja je u te krajeve bila upućena 17. kolovoza u Liku, točnije Benkovac (izvučeno je 70 automatskih pušaka), ali nije uspjelo policiji koja je upućena u Obrovac i Knin, gdje je lokalno srpsko stanovništvo onemogućilo oduzimanje oružja pričuvnog sastava policije, pa je to oružje podijeljeno srpskim civilima, koji su, zajedno s pobunjenim srpskim policajcima, organizirali naoružane straže, blokirajući kamenjem, drvećem i vozilima prometnice koje su tuda prolazile. Istoga dana, iz Zagreba su u područje pobune upućene specijalne policijske snage sa zadaćom gušenja pobune. Namjeru hrvatskih vlasti da pobunu uguši odmah u početku spriječila je JNA, stavši na stranu pobunjenih Srba.⁸

Nekoliko dana nakon izbijanja ovih događaja, stanje se privremeno primirilo. No, hrvatskom su gospodarstvu svakako nanesene znatne štete.⁹

Nemiri iz pobunjenog područja preneseni su krajem rujna na područje Banovine gdje su Hrvati bili većinski narod.¹⁰ Na ruku pobunjenim Srbima u kninskom području išao je povoljan razmještaj 9. korpusa JNA. Pobunjenici su to iskoristili za ustrojavanje svojih oružanih sastava i za širenje pobune

3 Najveće promjene zahvatile su 5. VO. Ukinuta je 6. proleterska pješačka divizija i Komanda obrane grada Zagreba krajem lipnja 1990. Po planu "Jedinstvo " 2. i 3." (izvan redovnih aktivnosti u organizacijsko-formacijskim promjenama) ustrojen je 10. korpus koji je obuhvatio šire područje Zagreba s Kordunom i Banovinom. Pridodane su mu dvije brigade iz 32. korpusa iz kojih je ustrojena 140. mehanizirana brigada "A" klasifikacije, a 4. oklopna brigada prevedena je iz klasifikacije "B" u klasifikaciju "A" (po ratnom ustroju postrojbe "A" klasifikacije bile su popunjene od 60 do 100%, "B" od 15 do 60% i "R" do 15%; vojnici na služenju redovnog vojnog roka popunjavali su postrojbe "A" klasifikacije, a po tadašnjoj jugoslavenskoj vojnoj doktrini te postrojbe su vrlo brzo postizale ratnu formaciju i bile spremne za vrlo brzu uporabu; s obzirom na situaciju koja je bila prisutna u Hrvatskoj 1990."1991., a prije izbijanja otvorenog sukoba, postrojbe tog tipa mogle su se koristiti za sve zadaće koje im je postavljao Savezni sekretar za narodnu obranu). Novoustrojene postrojbe imale su znatno pojačanu vatrenu i udarnu moć, veću pokretljivost izvan prometnica, a Generalštab je time pokušao riješiti pitanje ljudstva (novacima iz drugih krajeva) gdje su Hrvati bili većina. Stvaranjem 10. korpusa razdijeljena je JNA od TO grada Zagreba. Odlučujuća za formiranje mehaniziranih i oklopnih postrojbi bila je učinkovitost na Kosovu početkom i krajem osamdesetih godina (opremljenost sredstvima ratne tehnike koja su u borbenom pogledu najdjelotvornija), u: Davor Marijan, Smrt oklopne brigade, Prilozi za istraživanje rata za Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu, Zoro, Zagreb, 2002., str. 4. i 5.

4 U jugoslavenskoj obrambenoj politici izvanredne prilike definirane su kao "društvena stanja koja nastaju na manjem ili većem dijelu ili na cjelokupnom teritoriju SFRJ kada unutrašnji neprijatelj, samostalno ili udružen sa snagama vanjskog neprijatelja, koristeći proturječnosti našeg društvenog razvoja, objektivne teškoće, subjektivne slabosti i međunarodne prilike, intenzivira subverzivne aktivnosti u okviru specijalnog rata, poduzima ograničene aktivnosti ili planira poduzimanje opsežnijih oružanih i drugih aktivnosti kojima se destabilizira društveni sistem i teži njegovom potpunom paraliziranju, čime se neposredno ugrožava nezavisnost zemlje, njen suverenitet, teritorijalna cjelokupnost i Ustavom SFRJ utvrđeno društveno uređenje." u: Strategija općenarodne obrane i društvene samozaštite SFRJ, str. 152.

5 Davor Marijan, isto, str. 5. i 6.

6 Oko 50 pripadnika Stanice javne sigurnosti u Kninu uputila je otvoreno pismo Petru Gračaninu, sekretaru Saveznog SUP-a, u kojem naglašavaju da je hrvatska vlast "ekstremna" i da smjenjuje milicijace srpske nacionalnosti, nameće im nove odore koje ih podsjećaju na ustaške, te odbijaju da se milicija u Hrvatskoj preimenuje u "redarstvo.", u: Nikica Barić, Republika Srpska Krajina na području Republike Hrvatske 1990. " 1991. " 1995. (secesija, glavne značajke i slom), Zagreb, 2004., str. 38. (doktorska disertacija).

7 Odbili su i poziv Predsjednika Tuđmana koji im je uputio govoreći na Sinjskoj alci 5. kolovoza 1990., u: Milan Sigeć, "Dr. Tuđman: Alka je svehrvatska oda slobodi / Dr. F. Tuđman: Ne igrati se sudbinom", *Vjesnik*, Zagreb, 6. VIII. 1990., 1-2.

8 Glasnogovornik Saveznog sekretarijata za narodnu obranu, pukovnik Vuk Obradović, obrazložio je djelovanje JNA u navedenim događajima, a što je, 18. kolovoza 1990. godine, prenio *Tanjug*: "nisu točne izvještaje rukovodilaca Republike Hrvatske dr. Franje Tuđmana i Stipe Mesića da su avioni Ratnog zrakoplovstva presreli tri helikoptera Ministarstva unutrašnjih poslova Hrvatske i prisilili ih na slijetanje na aerodrom Lučko. Helikopteri su letjeli mimo najavljene i odobrene maršute, pa ih je kontrola leta, postupajući po propisima prisilila na prekid leta i povratak na polazni aerodrom.", u: Kronologija rata: agresija na Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu (s naglaskom na stradanja Hrvata u Bosni Hercegovini): (1989."1998.), HIC, Zagreb, 1998., str. 29; Vlada pobunjenih hrvatskih Srba dvije godine kasnije donijela je odluku kojom se: "Utvrđuje ... da je rat na području Republike Srpske Krajine počeo 17. kolovoza 1990. godine.", MORH / M4: RSK, Vlada, br. 04 " 3 " 270/92 od 28. 7. 1992., Odluka., u: Davor Marijan, isto, str. 33. (bilješke).

9 Aleksa Crnjaković, "Koliko košta oružana pobuna", *Vjesnik*, Zagreb 23. VIII. 1990., str. 6.; R. I., "Nakon blokada " povratak poslu".

10 Mile Đakić, Srpska krajina Istorijski temelji i nastanak, Iskra, Knin, 1994., str. 90.

u druge krajeve Republike Hrvatske. Hrvatska vlast bila je nemoćna. Odnos snaga bio je na strani JNA i nikakav sukob s njom nije dolazio u obzir. Hrvatskoj je jedini izlaz bio da kupljeno vrijeme koristi za nabavljanje oružja.

Uplitanje JNA u krizu u Hrvatskoj produbljivalo se. Tako je Savezni sekretarijat za narodnu obranu 11. prosinca 1990. obavijestio predsjedništvo SFRJ da se neovlašteno ustrojavaju oružane paravojne postrojbe u SFRJ-u, a Predsjedništvo SFRJ-a, na sjednici 9. siječnja, donijelo je naredbu da se te postrojbe ukinu.¹¹

Postrojbe nisu ukinute niti u Krajini, niti u MUP-u Hrvatske. Krajem siječnja 1991. godine JNA je pokrenula snažan medijski rat protiv Hrvatske.¹² Sukob se prenio u prostor zapadne Slavonije.

2. Zapadna Slavonija

2.1. Zemljopisne i narodnosne odrednice zapadne Slavonije

Zapadna Slavonija je prostor koji obuhvaća područje oko planina Psunja, Papuka i istočnih obronaka Bilogore, te na jugu područje nedaleko autoceste i rijeke Save kod Okučana, Novske i Nove Gradiške.¹³ U navedenom prostoru pred Domovinski rat nalazile su se sljedeće općine: Nova Gradiška, Požega, Pakrac, Slatina, Virovitica, Daruvar i Novska. Stanovništvo je bilo etnički raznoliko. Prevladavalo je hrvatsko stanovništvo. Drugo po brojnosti bilo je srpsko stanovništvo, koje uoči Domovinskog rata niti u jednoj općini zapadne Slavonije u ukupnoj strukturi stanovništva nije prelazilo 50% (najviše: Pakrac 46,4%, Slatina 35,9%, Daruvar 33,5%).¹⁴

11 Veljko Kadijević, *Moje viđenje raspada*, Politika, Beograd, 1993., str. 111.

12 Davor Marijan, isto, str. 7.

13 Ratni zločini srpskih vojnih i paravojsnih postrojbi u zapadnoj Slavoniji i Banovini 1991."1995., CPD, Sisak 1997.

14 Poznati hrvatski geografi Ivan Crkvenčić i Zlatko Pepeonik, istražujući razvoj narodnosnog sastava zapadne Slavonije [u općinama Daruvar, Grubišno Polje, Pakrac, Novska i Nova Gradiška] od 14. stoljeća do početka Domovinskog rata, zaključili su: "da Srbi nemaju prava na ovaj dio Hrvatske, niti povijesnih niti etničkih." Obrazložili su to s nekoliko zaključaka: "1. Zapadna Slavonija je povijesno hrvatski prostor koji je sve do turske okupacije u 16. stoljeću bio organiziran u okvirima hrvatskih županija i rimokatoličkih crkvenih župa, s hrvatskim plemstvom i hrvatskim stanovništvom. 2. U vrijeme turske okupacije

2.2. Dogadanja uoči Domovinskog rata u zapadnoj Slavoniji

U svim planovima velikosrpskih stratega, zapadna je Slavonija bila uključena u prostor "Velike Srbije", i to bilo kroz jezik, vjeru ili narodnost. Da je to ostavilo trag bilo je vidljivo na temelju djelovanja Srpske radikalne stranke u "staroj" Jugoslaviji i na temelju djelovanja četničkog pokreta, kako u "prvoj" Jugoslaviji, tako i tijekom 2. svjetskog rata (po nasilju prema hrvatskom stanovništvu istaknuo se kraljevsko-jugoslavenski podoficir Gedeon - Geco Bogdanović na Bilogori). U "druvoj" Jugoslaviji Srbi zapadne Slavonije zauzimali su istaknuta politička i direktorska mjesta, a bili su brojno zastupljeni u vojsci i miliciji. S takvim privilegiranim statusom dočekali su demokratske promjene. Promjene prihvaćaju teško, jer su svjesni da zbog njih gube svoj privilegirani položaj. Na prvim višestranačkim demokratskim izborima u travnju 1991. Srbi većinom glasaju za SKH-SDP. Srpska demokratska stranka (SDS), koja je osnovana u Kninu 17. veljače 1990. i čiji je predsjednik bio dr. Jovan Rašković, svoje ogranke osniva tijekom 1990. godine, i to napose na prostoru koji je obuhvaćao predviđene zapadne granice "Velike Srbije". Na prostoru zapadne Slavonije prvi ogranak SDS-a osnovan je u Grubišnom Polju 6. lipnja 1990,¹⁵ Pakracu 16. lipnja, Okučanima

od 1554. do 1691. godine (kad Turci napuštaju Kraljevu veliku) kraj je opustošen, prvobitna hrvatska svjetovna i crkvena organizacija prostora srušena, a autohtono hrvatsko stanovništvo (stradavanjem i iseljavanjem) reducirano na mali broj. Turci po okolnim padinama Psunja i Papuka naseljavaju nešto novog stanovništva, uglavnom Vlaha, pa kraj počinje mijenjati etnički sastav, ali još uvijek slabo naseljen. 3. Povlačenjem Turaka, kraj jednim svojim dijelom dolazi pod vlast obnovljenih hrvatskih županija, a dijelom pod Vojnu Krajinu (do 1881. godine). Obje navedene vlasti ovaj gotovo pusti kraj opet naseljavaju (sekundarna kolonizacija) Hrvatima iz ostalih područja Hrvatske, ali i stanovništvom drugih narodnosti, uglavnom iz jugoistočne (Vlasi i Srbi) i srednje Europe (Česi, Mađari i Nijemci). Tom sekundarnom kolonizacijom nastao je heterogen etnički prostor, u kojem je kontinuirano živjelo samo hrvatsko stanovništvo. 4. Statistički podaci o brojčanom odnosu pripadnika pojedinih vjeroispovijesti i narodnosti ovog kraja pokazuju da su njemu tijekom razdoblja otkad se obavljaju popisi stanovništva (od 1857. godine) brojčano prevladavali pripadnici rimokatoličke vjeroispovijesti i nesrpske narodnosti i to kako u kraju u cjelini, tako i u njegovim pojedinim općinama. Hrvati su u vrijeme svih popisa stanovništva većinski narod ovog kraja, s time što su do sredine 20. stoljeća imali relativnu, a od 1848. godine imaju i apsolutnu većinu. Srbi ni u jednom razdoblju statističkih popisa nisu u ovom kraju, pa ni u njegovim pojedinim dijelovima u okviru općina, imali natpolovičnu većinu.", u: Ivan Crkvenčić, Zlatko Pepeonik, *Zapadna Slavonija - razvoj narodnosnog sastava*, Društvena istraživanja 4-5, Zagreb, 1993., str. 361-362.

15 Ivica Debić, Ante Delić, Otkos, Bjelovar, 1999., str. 33.

27. srpnja, Novoj Gradišci 15. listopada.¹⁶ Odmah po osnivanju SDS-a, veći dio Srba zastupnika i odbornika prelazi iz SDP-a u SDS. Svrstavši se na velikosrpsku stranu, JNA je u svibnju 1990. godine oduzela oružje Teritorijalnoj obrani Republike Hrvatske (primjerice, oružje TO Grubišno Polje pohranila je u Polom, vojnom skladištu pored Daruvara). Od 19. kolovoza do 2. rujna 1990. godine održano je izjašnjavanje Srba o srpskoj autonomiji u Hrvatskoj. U zapadnoj Slavoniji, kao i u ostalim dijelovima na kojima je provođeno glasovanje (23 općine; zapadno slavonske: Daruvar, Garešnica, Grubišno Polje, Pakrac), gotovo svi Srbi svoj glas daju za autonomiju.¹⁷

Već od jeseni 1990., susrećemo prve barikade i naoružane noćne straže na prometnici Grubišno Polje - Virovitica, a koje postavljaju pobunjeni Srbi.¹⁸

Veliki problem za novu hrvatsku vlast bio je nacionalni sastav policije u kojem su brojčanu i dominantnu ulogu imali policajci srpske narodnosti. Kako novostvorena hrvatska vlast nije znala hoće li joj ti policajci (milicajci) ostati lojalni ili će stati na stranu srpskih pobunjenika, a ostavši i bez oružja Teritorijalne obrane, MUP Republike Hrvatske, u ljeto 1990. godine, raspisuje natječaj kojim prima 1 700 kandidata koji su trebali proći policijsku izobrazbu i nakon toga biti raspoređeni u policijske postaje širom Republike Hrvatske i posebne policijske postrojbe.¹⁹ Uključili su se mladići i iz zapadne Slavonije koji će biti okosnicom obrane nakon odlaska većine srpskih policajaca u pobunjeničke srpske snage. Tako Ante Delić navodi da je: "Od tridesetčetvero ukupno zaposlenih u policijskoj postaji Grubišno Polje do studenoga 1990. godine, dvadesetčetvero otišlo u srbočetnike."²⁰ Novi i mladi hrvatski policajci, uz češke i mađarske, od napada Srba obranili su Grubišnopoljsku postaju 26. siječnja 1991. go-

dine.²¹ Tijekom 1990. i 1991. naoružava se srpsko stanovništvo zapadne Slavonije. Posebnu ulogu u tome imali su pojedini časnici (oficiri) i dočasnici (podoficiri) JNA. Tako je pukovnik Nikola Marić, zapovjednik 28. partizanske divizije, iz skladišta streljiva i minsko-eksplozivnih sredstava "Doljani" pokraj Daruvara, u vremenu od 3. svibnja do sredine rujna 1991. godine, pobunjenim Srbima predao 4 500 do 5 000 tisuća komada pješačkog vatrenog oružja, zatim nekoliko desetina ručnih bacača "zolja", raketne bacače, pet minobacača od 120 mm, te oko 1.300 000 raznog streljiva, kao i nekoliko tisuća bombi.²² Samo ovaj primjer dostatan je da zaključimo s kojom su količinom oružja pobunjeni Srbi raspolagali u zapadnoj Slavoniji uoči i tijekom pobune.

Ante Delić, predsjednik Općinskog odbora HDZ-a Grubišno Polje, u svojim sjećanjima koja su objavljena u knjizi Otkos, navodi da su na srpsko intenzivno naoružavanje članovi HDZ-a u Grubišnom Polju činili isto.²³ Nakon velike hajke KOS-a, dio pušaka ipak su vratili u policijsku postaju.²⁴

Shvativši da ne može razoružati legalno naoružane postrojbe MUP-a Hrvatske, JNA je krajem siječnja 1991. godine intenzivirala medijsku kampanju protiv Hrvatske.²⁵

JNA je na sve načine tražila povod za vojnu intervenciju. Kako hrvatska strana na to nije nasjela, JNA se poslužila pobunjenim Srbima koji su pokušavali širiti područje pod svojom nadležnošću. U Pakracu je 22. veljače 1991. općinska skupština donijela odluku kojom je pakračku policijsku postaju priključila policijskim stanicama SUP-a SAO Krajine. Izvršena je i nelegalna mobilizacija pričuvnih policajaca srpske narodnosti, koji su 1. ožujka 1991. zauzeli pakračku policijsku postaju, a policajce hrvatske narodnosti su razoružali i

16 Nikica Barić, Republika Srpska Krajina na području Republike Hrvatske 1990. " 1991. " 1995. (secesija, glavne značajke i slom), Zagreb, 2004., str. 29. (doktorska disertacija).

17 "Glasao je 756.781 građanin. Za srpsku autonomiju izjasnilo se 756.549, protiv je bilo 172, nevažećih listića bilo je 60.", u: Mile Paspalj, Album iz Krajine, Sarajevo, 1996. str. 53.

18 Ivica Debić, Ante Delić, Otkos, Bjelovar, 1999., str. 35.

19 Nikica Barić, Republika Srpska Krajina na području Republike Hrvatske 1990. " 1991. " 1995. (secesija, glavne značajke i slom), Zagreb, 2004., str. 44. (doktorska disertacija).

20 Ivica Debić, Ante Delić, Otkos, Bjelovar, 1999., str. 35.

21 Ivica Debić, Ante Delić, isto, str. 35.

22 Jovanović Aleksandar, Rat Srba i Hrvata 1991., Beograd, 1994., str. 73.

23 "Mnogi od nas dali su i posljednju ušteđenu marku za kupnju oružja: Pištolja, revolvera, "pumperica", snajpera ... ", u: Ivica Debić, Ante Delić, Otkos, Bjelovar, 1999., str. 36.

24 Isto. Napominjem da je ovo vraćanje bilo vezano uz odluku Predsjedništva SFRJ od 9. siječnja 1991. o dokidanju naoružanih paravojnih sastava.

25 "Istina o naoružavanju terorističkih formacija HDZ-a u Hrvatskoj", Narodna armija, specijalno izdanje, 26. 1. 1991.; "Istina o naoružavanju terorističkih formacija HDZ u Hrvatskoj (2)", Narodna armija, 28. 2. 1991.

zatvorili. Drugog dana intervenirala je specijalna postrojba MUP-a Republike Hrvatske i ugušila pobunu. Na svoju ruku, odnosno bez suglasnosti Predsjedništva SFRJ, predsjednik Predsjedništva Borislav Jović dao je nalog o uključivanju JNA u sukob. JNA je intervenirala i, djelujući na strani pobunjenih Srba, onemogućavala rad legalnih tijela Republike Hrvatske, stvarajući takozvane "tampon zone".²⁶

Stanje u zapadnoj Slavoniji izrazito se pogoršalo 12. kolovoza 1991. kada su Srbi proglasili Srpsku autonomnu oblast (SAO) Zapadnu Slavoniju²⁷ i uključili je u SAO Krajinu.²⁸ Srpsko stanovništvo napustilo je svoje domove i otišlo u pripremljeni zbjeg na Psunj. Srpski pobunjenici barikadama sprečavaju odvijanje prometa na prometnicama koje vode prema Požegi, Virovitici, Slatini i Našicama, miniraju dalekovode, zatvaraju vodovode,²⁹ otimaju i zarobljavaju civilno pučanstvo odvođeci ga u logor Bučje.³⁰ Osim toga, 24. kolovoza 1991. godine presjekli su i autocestu kod Vrbovljana, a 30. kolovoza 1991., kod s. Okučani, prekinuli su i promet željezničke pruge Zagreb - Beograd.

2.3. Domovinski rat u Zapadnoj Slavoniji: Obrambena djelovanja

2.3.1. Zapadno područje (Novska)

Paravojne snage (okučanski teritorijalci) napadaju 15. i 16. kolovoza postrojbe Republike Hrvatske (ZNG, hrvatska policija). Na navedeni napad reagirala je Vlada Republike Hrvatske tražeći žuran sastanak Predsjedništva SFRJ.³¹ JNA je 16. kolovoza 1991. iz Bjelovara u Okučane (središte sukoba) uputila borbenu skupinu iz

265. mehanizirane brigade.³² Isto tako, JNA je 18. kolovoza 1991. iz Bosne i Hercegovine na poprište sukoba uputila i dio 329. Okbr 5. korpusa iz Banjaluke.³³ Brzo napredovanje snaga 329. Okbr zaustavljeno je rušenjem mosta na rijeci Strug.³⁴

Osnovna zamisao vrha JNA o spajanju snaga 32. varaždinskog korpusa sa snagama 5. banjalučkog korpusa u Okučanima nije ostvarena.³⁵ Taj neuspjeh vrha JNA utjecao je na brzinu predaje 32. varaždinskog korpusa u sudbonosnim rujanskim danima 1991. godine.³⁶

Čitav rujan u zapadnoj Slavoniji obilježen je agresivnim djelovanjem Banjalučkog korpusa i lokalnih srpskih pobunjenika. Potporu su im davale najmanje dvije brigade teritorijalne obrane Republike Bosne i Hercegovine te 46. partizanska brigada Užičkog korpusa.³⁷ Predaja Varaždinskog korpusa utjecala je na Banjalučki korpus, koji je

26 "Tampon zone" je stvarala JNA s ciljem očuvanja područja koje su zauzeli Srbi, pritom onemogućavajući legalne organe vlasti RH da ih vrate u ustavno pravni poredak RH fizički priječeći razdvajanjem sukobljenih strana. Usp. i: Borislav Jović, Posljednji dani SFRJ, Beograd, 1996., str. 281-282.

27 Oblast je obuhvaćala 5.062 km².

28 Nikica Barić, Republika Srpska Krajina na području Republike Hrvatske 1990. " 1991. " 1995. (secesija, glavne značajke i slom), Zagreb, 2004., str. 73. (doktorska disertacija).

29 Dana 24. kolovoza zatvorili su i regionalni vodovod za Pakrac.

30 Tako je i 18. kolovoza na jednoj od barikada prema Pakracu uhićen dr. Ivan Šreter, ravnatelj bolnice u Lipiku i predsjednik općinskog odbora HDZ-a, te odveden u logor Bučje.

31 Kronologija rata, Zagreb, 1988., str. 84.

32 Borbena skupina sastojala se od 23 oklopna vozila, 11 kamiona, 3 pinzgauera i pontonske inženjerije. Kolonu su pratila 2 MIG-a JNA. Prošavši Pakrac na putu prema Novoj Gradiški, kolona je zaustavljena u Gornjim Bogičevcima.

33 Snage 329. Okbr. 5. korpusa sastojale su se od 13 tenkova T-55, 8 OT, 7 PAT i bitnice haubica 122. mm. S ročnom vojskom i rezervistima nastupali su i srpski dragovoljci.

34 Stipčić Rudi, Napokon smo krenuli ..., Zagreb, 1996., str. 23.

35 Prema planu vrha JNA o upotrebi JNA na jugoslavenskom prostoru, a vezano uz zapadnu Slavoniju, Savezni sekretar za narodnu odbranu i istodobno Načelnik štaba vrhovne komande Veljko Kadrijević u svojim sjećanjima u knjizi "Moje viđenje raspada" napisao je: "... pravce napada glavnih snaga JNA što neposrednije vezivati za oslobađanje srpskih krajeva u Hrvatskoj i garnizona JNA u dubini hrvatske teritorije. U tom cilju ispresecati Hrvatsku na pravcima Gradiška " Virovitica; ... Najjačom grupacijom oklopno-mehanizovanih snaga osloboditi Istočnu Slavoniju, a zatim brzo nastaviti dejstvo na zapad, spojiti se sa snagama u Zapadnoj Slavoniji i produžiti ka Zagrebu i Varaždinu.", u: Kadrijević Veljko, Moje viđenje raspada, Beograd, 1993., str. 135; "Banjalučkom korpusu da bi se spojio sa snagama u Okučanima bilo je potrebno 15 dana, što čini tempo napada od 1 km po satu.", u: Stipčić Rudi, Napokon smo krenuli ..., Zagreb, 1996., str. 23.

36 U rujanskim danima pali su sljedeći vojni objekti na području 32. korpusa: u Međimurju 16. i 17. rujna 1991. oslobođene su karaule uz Muru, a predao se 32. inženjerijski puk u čakovečkoj vojarni "27" jul; u Križevima je 16. rujna oslobođeno skladište Široko Brezje a sljedeći dan vojarna "Kalnik" s naoružanjem 411. mješovitog protuoklopnog artiljerijskog puka JNA; u Virovitici 15. rujna oslobođene su karaule Terezino Polje i Novi Gradac, 16. rujna Virovitičani osvajaju skladište Šištat s oružjem TO-a, a 17. rujna virovitičku vojarnu "Nikola Miljanović Karaula" s oružjem 288. mješovite protuoklopne artiljerijske brigade JNA inače pristožerne brigade 5. vojne oblasti JNA; u Varaždinu je 17. rujna oslobođena vojarna "15. maj" s pristožernim postrojbama 32. korpusa, 19. rujna vojarna "Jalkovečke žrtve" s 32. mješovitim artiljerijskim pukom JNA, 20. rujna veliko vojno skladište Varaždinbreg, a 22. rujna vojarna "Kalnički partizani" s 32. mehaniziranom brigadom i zapovjedništvo varaždinskog korpusa; u Bjelovaru je 29. rujna pala 265. mehanizirana brigada JNA; u Koprivnici se 30. rujna predala 73. motorizirana brigada JNA., u: Najman Dražen, Ivan Posilović, Marija Dujčić, Blokade i osvajanje vojnih objekata JNA u Hrvatskoj 1991., Zagreb, 2004., str. 26.

37 Davor Marijan, Smrt oklopne brigade, Zagreb, 2002., str. 61.

glavninu svojih snaga usmjerio pravcem Novska - Kutina - Zagreb.³⁸ Vrlo kritično u Novskoj bilo je 4. listopada 1991. godine. Naime, tada se raspala hrvatska obrana (zračno bombardiranje narušilo je vezu zapovjedanja; dio zapovjedništva izgubio je vezu s postrojbama na terenu, dio zapovjedništva otišao je u Zagreb) i postrojbe su bile prepuštene same sebi.³⁹ Stanje se izrazito pogoršalo 7. listopada, jer je velik broj građana Novske napustio svoje kuće i stanove te krenuo prema Kutini, Ivanić Gradu i Zagrebu. Krizni štab Novske našao se u nezavidnoj situaciji, jer grad nije imao tko braniti. Zatražili su pomoć od GSHV.⁴⁰ GSHV je zapovjedio formiranje Operativne grupe "Posavina" sa zadaćom sređivanja stanja, zaustavljanja napredovanja 5. korpusa i povratka izgubljenog teritorija.⁴¹ Veliki problem novoformiranoj OG "Posavina" činio je razdvojen stroj snaga. Snage su bile: na Novljanskoj (zapadnoj) i Novogradiškoj bojišnici (istočnoj). Na Novljanskoj bojišnici snage su brojale 1 308 pripadnika raspoređenih u sastavu: 1. Gbr HV "A" s 460 pripadnika; 62. sb HV (125. br HV) sa 64 pripadnika; 65. sb HV sa 150 pripadnika; htd 155 s 30 pripadnika; 15 mpotd s 80 pripadnika; 60 pripadnika policije; željezničarska satnija s 30 pripadnika i Narodna zaštita s 350 pripadnika.

Novogradiške snage brojale su 3 852 pripadnika, i to: 121. br HV s 1 270, 108. brHV 860, 99. br. HV 1 200, 1/149 br HV - 495, tdt 130 mm 90.⁴²

Okosnicu obrane činili su "Tigrovi", koji su u večernjim satima 6. listopada 1991. zaustavili napredovanje pripadnika Banjalučkog korpusa na crti motel "JUG" "Paklenica."⁴³ Do 28. listopada crta obrane je stabilizirana, Novska je obranjena, ustrojena je 125. br HV od domicilnog stanovništva, a operativni položaj postrojbi

je poboljšana i stvoreni su svi uvjeti za ofenzivna djelovanja.⁴⁴

2.3.2. Sjeverno područje (Slatina, Virovitica, Daruvar, Grubišno Polje i Pakrac)

Mada je teško reći kada je stvarni rat u sjevernom području zapadnoslavonskog bojišta⁴⁵ počeo, prevagu ipak uzima napad srpskih paravojsnih formacija na grad Pakrac koji se zbio 19. kolovoza 1991. godine.⁴⁶

Po odluci Predsjednika Republike, dr. Franje Tuđmana, osnivaju se krizni štabovi u mjesnim zajednicama, općinama, regijama (13), i KŠ Republike Hrvatske.⁴⁷ Zadaća štabova bila je organiziranje obrane. U sjevernim općinama zapadnoslavonskog bojišta štabovi se osnivaju u prvoj polovici kolovoza. Na sastanku štabova za općine Pakrac, Daruvar, Podravska Slatina, Virovitica i Grubišno Polje, koji je održan 11. kolovoza u Milanovcu pored Virovitice, formiran je Regionalni krizni štab za zapadnu Slavoniju s predsjednikom dr. Ivanom Šreterom iz Pakraca. Navedeni krizni štab u početku će imati svu vojnu vlast.⁴⁸ Zamijenit će ga Operativna zona Bjelovar, koja je ustrojena 27. rujna 1991.⁴⁹ U sastav Zone ušle su sljedeće postrojbe: 104., 105., 117., i 127. brigada HV,⁵⁰ 52., 54., 55. i 57.⁵¹ samostalni bataljun i 2 MPOAD.⁵² Pad vojarni, kao i skladišta streljiva

44 Isto, str. 37-43.

45 Sjeverno zapadnoslavonsko bojište obuhvaćalo je područje općina Slatina, Virovitica, Daruvar, Grubišno Polje, Pakrac.

46 U tri sata počeo je pješački napad na policijsku postaju, a u pet sati minobacački napad na Pakrac, Lipik i Prekopakru. U pomoć braniteljima, oko 18 sati, došle su specijalne postrojbe MUP-a iz smjera Kutine i Daruvara koje su istjerale pobunjenike iz grada. Navedene snage bile su upućene iz Zagreba i Bjelovara.

47 Odluka Predsjednika Republike dr. Franje Tuđmana o osnivanju i djelatnosti kriznih štabova u RH, u: SVA MORH, Fond GSHV, 27. srpanj 1991.; Kronologija rata, Zagreb, 1998., str. 88.

48 Ivica Debić, Ante Delić, Otkos, Bjelovar, 1999., str. 42.

49 Zapovijed o ustrojavanju Zapovjedništva Operativne zone datira od 8. studenoga 1991., u: Središnji Vojni arhiv, Ministarstvo obrane Republike Hrvatske (dalje: SVA MORH), Glavni stožer oružanih snaga Republike Hrvatske (dalje: GS OS RH), Klasa: 801-01/91-01/174, Ur. broj: 5120-34-91-1.

50 127. brigada ZNG "R" iz Virovitice ustrojena je zapovijedu Ministra obrane Gojka Šuška početkom listopada 1991. godine. Okosnicu brigade čini do tada 50. samostalni bataljun iz Virovitice koji postaje 1. bataljun 127. brigade., u: SVA MORH, 67/17, MORH, Klasa: Str. Pov. 801-01/91-01/07, Ur. broj: 512-06- -05-91-32 od 5. 10. 1991.

51 57. samostalni bataljun iz Grubišnog Polja ustrojen je zapovijedu Ministra obrane Gojka Šuška početkom listopada 1991. godine., u: SVA MORH, 67/18, MORH, Klasa: Str. Pov. 801-01/91-01/07, Ur. broj: 512-06- -05-91-29 od 2. 10. 1991.

52 Davor Marijan, Smrt oklopne brigade, Zagreb, 2002., str. 80.

38 Stipčić Rudi, Napokon smo krenuli ..., Zagreb, 1996., str. 18.

39 Isto, str. 23.

40 Isto, str. 25-27.

41 Isto, str. 15-19.

42 Hrvatski memorijalno-dokumentacijski Centar Domovinskoga rata, Zagreb, 2005. Predavanja: "Prva operacija oslobađanja okupiranoga hrvatskoga prostora " zapadna Slavonija, jesen-zima 1991./1992." Izlagač: ratni zapovjednik OG Posavina od 8. 10. 1991. do 3. 1. 1992. godine, brigadni general u mirovini Rudi Stipčić, Borbeno djelovanje OG Posavina 1991. i 1992. godine.

43 Stipčić Rudi, Napokon smo krenuli ..., Zagreb, 1996., str. 29.

te oružja, u području 32. korpusa omogućio je navedenim postrojbama da svoje pripadnike dobro opreme (vidi Prilog br. 1). Dolazak tih pripadnika na crtu bojišnice pripomogao je da na Pakračkom bojištu do kraja listopada 1991. godine bude konsolidirana crte obrane.⁵³ U obranu se, također u većem broju, uključuje lokalno stanovništvo.⁵⁴

2.3.3. Istočno područje (Nova Gradiška, Požega)

Kako su već krajem lipnja 1991. godine srpski pobunjenici postavljali barikade na prometnicu Požega – Pakrac i pucali na hrvatsku policiju, vlast u Požegi, pretpostavljajući takvo ponašanje, još je 25. rujna 1990. osnovala Štab teritorijalne obrane, sa zadaćom zaštite hrvatskog stanovništva u požeškom kraju.⁵⁵ Prije navedenog, pripadnici 63. samostalnog bataljuna Požega i 108. br., u vremenu od 1. kolovoza do 15. rujna 1991., proveli su pretragu srpskih kuća u selima uz prometne komunikacije Požega – Pakrac i Požega – Nova Gradiška, te oduzeli veće količine naoružanja i streljiva.⁵⁶ Navedene postrojbe bile su formirane u lipnju 1991. godine.

Pripadnici tih postrojbi veliki uspjeh postigli su 17. rujna 1991., kada su oslobodili požešku vojarnu (vojarna blokirana od 13. 9. 1991.) te se domogli većih količina naoružanja, streljiva i različitih vrsta motornih vozila (u Požegi je bilo središte za obuku vozača JNA).⁵⁷

Od 21. rujna 1991., prema Novoj Gradiški prodirala je 329. brigada iz sastava 5. banjalučkog korpusa. Obranu Nove Gradiške vodio je Krizni štab. Već krajem rujna i početkom listopada stabilizirana je bojišnica na crti: Gorica - Trnava - Cernička Šagovina - relej Pšunj. Ustrojava se 121. novogradiška brigada, koja će biti daljnjom okosnicom obrane na novogradiškom bojištu.⁵⁸

53 Isto, str. 62.

54 Već početkom rujna 1991. u Daruvaru je ustrojen 52. samostalni bataljun ZNG-a, u Grubišnom Polju 26. rujna ustrojen je 57. samostalni bataljun. Zapovijed o ustrojavanju datira od 8. studenoga 1991., u: SVA MORH, GS OS RH, Klasa: 801-01/91-01/174, Ur. broj: 5120-34-91-1. Dana 28. listopada osnovan je 76. (pakrački) samostalni bataljun. Brojao je 250 boraca raspoređenih u 3 satnije, prateću satniju i par samostalnih vodova iz rubnih dijelova općine. Zapovijed o ustrojavanju datira od 20. studenoga 1991., u: SVA MORH, GS HV, Klasa: 801-01/91-01/231, Ur.br: 5120-34-91-1.

55 Rajko Rakić, *Kratki pregled povijesti Domovinskog rata 1991.* 1995. (rukopis u mojem posjedu), str. 56.

56 Isto, str. 57.

57 Isto, str. 57.

58 Rudi Stipčić, isto, str. 32.

3. Zaključak

U ostvarivanju velikosrpskih planova prostor zapadne Slavonije imao je važnu ulogu. Bitno je bilo ovladati većim mjestima kao što su bili Okučani, Lipik, Pakrac, Daruvar, Slatina i Virovitica. Uz to, cilj velikosrpskih snaga bio je i: olakšati borbena djelovanja svojih snaga u istočnoj Slavoniji; spojiti se sa snagama JNA u vojarnama u Bjelovaru, Daruvaru, Koprivnici, Križevcima, Virovitici i Varaždinu; odvojiti istočnu Slavoniju od Zagreba. Odvajanjem istočne Slavonije od Zagreba upitan bi bio sam opstanak Republike Hrvatske.

Ovladavanjem područja zapadne Slavonije i spajanjem sa snagama koje napadaju s istoka, agresor je imao namjeru sve svoje snage usmjeriti prema Zagrebu.

Glavni naponi hrvatskih snaga bili su usredotočeni na obranu Pakraca, Lipika, Daruvara, Grubišnog Polja i Bilogore. Hrvatske obrambene snage bile su malobrojne i uz ogromna naprezanja jedva su odolijevale napadima. Uz osnivanje novih i uz popunu postojećih postrojbi, na bojišnicu dolaze i mnogi dragovoljci. Zbog velike oskudice u naoružanju i streljivu, kod hrvatskih snaga nije postignuta potrebna borbena spremnost. Nepovoljni uvjeti u kojima su se hrvatske snage nalazile, ipak nisu utjecali na njihov oslobodilačko-napadački duh, primjerice srpske snage iz Pakraca i Lipika istjerane su 19. kolovoza 1991.

Stanje se na bojišnici bitno promijenilo polovicom rujna 1991. godine, kada su oslobođene vojarnе i skladišta oružja, kao i tijekom listopada 1991., kada na bojišnicu dolaze nove postrojbe.

Time su, u studenom 1991. godine, stvoreni uvjeti za oslobodilačko-napadne operacije.

PRILOG 1. Pregled objekata oslobođenih - preuzetih od JNA

OZ Bjelovar

R.br.	Vrsta objekta	Naziv objekta	Mjesto	Datum
1.	Vojarna	27. juli	Čakovec	17. 09. 1991.
2.	Dom JNA	Čakovec	Čakovec	17. 09. 1991.
3.	Grad. sekc.	Nazorova 22	Varaždin	15. 09. 1991.
4.	Vojarna	15. maj	Varaždin	15. 09. 1991.
5.	Dom JNA	Dom JNA	Varaždin	15. 09. 1991.
6.	Karaula de	Ul. Milčetićeve, Karaula-da Korpusa	Varaždin	22. 09. 1991.
7.	Pekara	Pekara	Varaždin	15. 09. 1991.
8.	Skladišni prostor	V. Bregi	Varaždin	19. 09. 1991.
9.	Dom JNA	Dom JNA	Koprivnica	03. 10. 1991.
10.	Vojarna	Joža Vlahović	Koprivnica	03. 10. 1991.
11.	Skladište	Crna Gora	Koprivnica	03. 10. 1991.
12.	Centar veze	Subotica	Koprivnica	03. 10. 1991.
13.	Vojarna	Božidar Adžija	Bjelovar	29. 09. 1991.
14.	Dom JNA	Dom JNA	Bjelovar	29. 09. 1991.
15.	Vojarna	Nikola Miljanović	Virovitica	20. 09. 1991.
16.	Karaula-da 42. go	Komanda	Virovitica	18. 09. 1991.
17.	Vojarna	Vojarna	Daruvar	16. 09. 1991.
18.	Skladište	Doljani	Doljani	16. 09. 1991.
19.	Strušje	Gakovo	Grubišno Polje	02. 11. 1991.
20.	Skladište	Kod Drave	Varaždin	19. 09. 1991.
21.	Karaula	Šašnato polje	Pitomača	14. 09. 1991.
22.	Karaula	Šoderica	Koprivnica	03. 10. 1991.
23.	Karaula	Ždala	Đurđevac	16. 09. 1991.
24.	Karaula	Florjan Bobić	Donja Dubrava	17. 09. 1991.
25.	Karaula	Kotoriba	Kotoriba	17. 09. 1991.
26.	Karaula	Botovo	Koprivnica	05. 09. 1991.
27.	Dom JNA	Dom JNA	Virovitica	17. 09. 1991.
28.	Odašiljač	Hunjka	Garešnica	18. 09. 1991.
29.	Ekonomija	Prelogi	Varaždin	22. 09. 1991.
30.	Ekonomija	Križevačka bb	Bjelovar	29. 09. 1991.
31.	Vježbalište	Cerik	Daruvar	16. 09. 1991.
32.	Streljana	Marenčića	Križevci	10. 09. 1991.
33.	Karaula	Budakovac	Budakovac	15. 09. 1991.
34.	Karaula	NH. "Lazo Tihomirović"		16. 09. 1991.
35.	Karaula	NH. "Nikol Miljanović"		16. 09. 1991.
36.	Karaula	Jegerov Kut		Nije bila zaposjednuta
37.	Karaula	Jegrali		Nije bila zaposjednuta
38.	Karaula	Dekanovac		Nije bila zaposjednuta

R.br.	Vrsta objekta	Naziv objekta	Mjesto	Datum
39.	Karaula	NH. "P. Miškina"		18. 09. 1991.
40.	Karaula	NH. "Nikola Severović"		15. 09. 1991.
41.	Karaula	7 sekretara SKOJ-a		17. 09. 1991.
42.	Karaula	Marko Kovač-Šnajder		17. 09. 1991.
43.	Karaula	Morščar		Nije bila zaposjednuta
44.	Karaula	Đelekovac		Nije bila zaposjednuta
45.	Karaula	Ždalica		16. 09. 1991.
46.	Karaula	Gotalovo		15. 09. 1991.
47.	Karaula	Teler		Nije bila zaposjednuta
48.	Karaula	Loganj		Nije bila zaposjednuta
49.	Karaula	Dravica		Nije bila zaposjednuta
50.	Karaula	Milan Špalj		15. 09. 1991.
51.	Vojarna	Vojnović	Bjelovar	29. 09. 1991.
52.	Skladište	Staro sajmište	Bjelovar	29. 09. 1991.
53.	Skladište	Bedenik	Bjelovar	29. 09. 1991.
54.	Objekt	č. Vojin	Bjelovar	29. 09. 1991.
55.	Karaula	Ferdinadovec	Ferdinadovec	16. 09. 1991.
56.	Poligon	Gakovo	Gakovo	03. 10. 1991.
57.	Karaula	Ciganfis	Gola	03. 10. 1991.
58.	Karaula	Goričan	GoriĐan	17. 09. 1991.
59.	Karaula	Šoderica	Koprivnica	16. 09. 1991.
60.	Vojarna	J. Vlahović	Koprivnica	29. 09. 1991.
61.	Skladište	Crna gora	Koprivnica	29. 09. 1991.
62.	Karaula	Kotoriba	Kotoriba	17. 09. 1991.
63.	Karaula	Novogradački Marof	Marof	15. 09. 1991.
64.	Objekt	RRč Moslavačka gora	Moslavačka gora	15. 09. 1991.
65.	Karaula	Stari Gradac	Stari Gradac	15. 09. 1991.
66.	Karaula	Mekiš	Sesvete Podravske	15. 09. 1991.
67.	Vojarna	Kalnički partizani	Varaždin	22. 09. 1991.
68.	Skladište	Nova Ves	Varaždin	22. 09. 1991.
69.	Vojarna	Ivanščica	Varaždin	12. 09. 1991.
70.	Vojarna	Jalkovačke žrtve	Varaždin	16. 09. 1991.
71.	Vojarna	Komanda garnizona	Varaždin	22. 09. 1991.
72.	Karaula	Terezino polje	Virovitica	15. 09. 1991.
73.	Dom JNA	Virovitica	Virovitica	15. 09. 1991.
74.	Skladište	Šištatu	Virovitica	16. 09. 1991.
75.	Vojarna	mpoabr.	Virovitica	16. 09. 1991.
76.	Karaula	Ždala	Ždala	10. 09. 1991.

Napomena: Karaule preuzeo MUP

Summary

West Slavonija on the eve of Homeland war up to november of 1991

Keywords: Homeland war, West Slavonia, Serbian rebels, 32nd corps, 5th Banjaluka corps, Okučani, headquarters, forming of armed units

West Slavonian territory played an important role in realizing Serbian expansion plans. It was urgent to take power in larger places as Okučani, Lipik, Pakrac, Daruvar, Slatina and Virovitica. Serbian forces wanted: to make combats easier for their soldiers in East Slavonia; to unite with JNA forces in garrisons in Bjelovar, Daruvar, Koprivnica, Križevci, Virovitica and Varaždin; to cut off East Slavonia from Zagreb. By accomplishing the last task the very existence of the Republic of Croatia would have been at stake. Seizing control of West Slavonia and uniting with the forces

attacking from the east, the aggressor planned to focus all their potential on Zagreb.

Croatian efforts were directed towards defending Pakrac, Lipik, Daruvar, Grubišno Polje and Bilogora. Croatian forces were scarce and could hardly resist the attacks. Besides completing already existing armed units and forming new ones with regular soldiers, a lot of volunteers helped on the battle field. Unfortunately, as there was shortage of weapons and ammunition, all those forces were not strong enough to defy the enemy. However, unfavourable conditions could not destroy the winning spirit of Croatian soldiers and the Serbian rebels were driven out from Pakrac and Lipik on 19th August, 1991.

The situation on the battle field drastically altered in mid September of 1991, when some barracks and arsenals were set free. During October of the same year new forces were ready to join and thus 1991 November saw defence-liberation operations.